

УДК 339.924:314.74]`06(4)
 JEL: F22; O15
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-11-6-11>

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

©2023 АТАМАНЧУК З. А., БАРЧУК К. В., ОРИШКО Д. О.

УДК 339.924:314.74]`06(4)
 JEL: F22; O15

Атаманчук З. А., Барчук К. В., Оришко Д. О. Міграційні процеси в Європі в умовах сучасних викликів і загроз

У статті обґрунтовано фактори, що впливають на розвиток міграційних процесів у Європі, серед яких: політичні конфлікти; геополітичні зміни та події в різних регіонах світу; фінансово-економічні та політичні кризи; соціальні та екологічні фактори, а також соціокультурні причини міграції, пов'язані з різними аспектами культури, суспільства та ідентичності. Проаналізовано динаміку міграційних потоків у різні регіони світу. Визначено країни – лідери міграційних потоків населення до Європи та причини зміни кількості міжнародних мігрантів у деяких європейських країнах. Досліджено обсяги масової міграції українців до європейських країн з початку повномасштабної війни, демографічну ситуацію в Україні, що стрімко змінюється як за кількісними, так і за якісними показниками. Доведено, що масштабна міграція працездатного населення під час війни з України до країн Європи матиме серйозні наслідки для української економіки. Обґрунтовано, що сучасні міграційні процеси вимагають глибокої аналітичної та наукової роботи, розробки на державному рівні відповідних стратегічних планів та завдань, які б дозволили в перспективі забезпечити повернення емігрантів в Україну. Своєю чергою, незворотність міграційних процесів у сучасній Європі, спричинених існуючими викликами та загрозами як у світі, так і, зокрема, на Європейському континенті, потребує предметного опрацювання методів регулювання міграції та визначення довгострокових цілей і пріоритетів як на наднаціональному, так і на міждержавному рівнях.

Ключові слова: міграційні процеси, міжнародна міграція робочої сили, мігранти, країни Європи, війна, внутрішньо переміщені особи.

Рис.: 5. **Бібл.:** 10.

Атаманчук Зорина Асланівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: z.atamanchuk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6139-1653>

Барчук Катерина Валентинівна – студентка, кафедра міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: barchuk.k@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2474-064X>

Оришко Дар'я Олегівна – студентка, кафедра міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: oryshko.d@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6496-3821>

UDC 339.924:314.74]`06(4)
 JEL: F22; O15

Atamanchuk Z. A., Barchuk K. V., Oryshko D. O. Migration Processes in Europe in the Context of Modern Challenges and Threats

The article substantiates the factors influencing the development of migration processes in Europe, including: political conflicts; geopolitical changes and events in different regions of the world; financial, economic and political crises; social and ecological factors, as well as the sociocultural causes of migration, related to various aspects of culture, society, and identity. The dynamics of migration flows to different regions of the world are analyzed. The leading countries of migration flows to Europe and the reasons for changes in the number of international migrants in some European countries are identified. The volume of mass migration of Ukrainians to European countries since the beginning of the full-scale war, the demographic situation in Ukraine, which is rapidly changing both in quantitative and qualitative indicators, is studied. It is proved that the large-scale migration of the able-bodied population during the war from Ukraine to European countries will have serious consequences for the Ukrainian economy. It is substantiated that modern migration processes require deep analytical and scientific elaboration, along with development at the State level of appropriate strategic plans and tasks that would allow in the future to ensure the return of emigrants to Ukraine. In turn, the irreversibility of migration processes in modern Europe, caused by existing challenges and threats both in the world and, in particular, on the European continent, requires a substantive study of methods for regulating migration and determining long-term goals and priorities both at the supranational and interstate levels.

Keywords: migration processes, international labor migration, migrants, European countries, war, internally displaced persons.

Fig.: 5. **Bibl.:** 10.

Atamanchuk Zoryna A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: z.atamanchuk@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6139-1653>

Barchuk Kateryna V. – Student, Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: barchuk.k@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2474-064X>

Oryshko Daria O. – Student, Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: oryshko.d@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6496-3821>

Міграційні процеси завжди були невід'ємною частиною історії Європи, але сучасні виклики та загрози надають їм нового рівня значущості та складності. Навіть до початку XXI століття у Європі спостерігалось значне зростання міграційних потоків, зумовлених різноманітними факторами, включно з політичними конфліктами, економічною нестабільністю та змінами клімату. Проте сьогодні міграція перебуває під впливом нових викликів, таких як наслідки глобальної пандемії COVID-19, поглиблені економічні кризи та війна в Україні. З огляду на це, доцільно дослідити як, зокрема, повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України змінило ситуацію, пов'язану з міграцією українців до Європи, та які проблеми у зв'язку з цим виникли.

Розглянемо питання інтеграції та сприйняття мігрантів у суспільстві, а також можливі шляхи вирішення складних проблем, що стоять перед європейськими країнами.

Питання міграційних процесів стало предметом дискусій як серед політичної еліти держав – учасниць Європейського Союзу, так і серед значної кількості науковців. Проблема міжнародної трудової міграції, зокрема дослідженню динаміки та структурних характеристик участі України в сучасних міграційних процесах, присвячені праці таких провідних вітчизняних дослідників, як Е. М. Лібанова, І. А. Лапшина, І. М. Прибиткова, О. В. Позняк. Питання розробки міграційної політики України є об'єктом наукового пошуку О. А. Малиновської, У. Я. Садової, С. О. Мосьондз, М. О. Шульги, О. У. Хомри, В. М. Мойсеєнка та ін. Вивченню всіх аспектів міграційної політики та протидії нелегальній міграції на різних рівнях займаються: В. М. Потапенко, Г. В. Луцишин, О. П. Малиновська, О. Ю. Дмитрук, Б. П. Кермач, А. М. Солодько, А. В. Пискун, Т. Р. Клінченко, О. Ю. Відлер, О. О. Грішнова, В. С. Кривенко, Р. М. Гасанов та ін. Проте проблемні питання розвитку міграційних процесів у сучасній Європі в умовах існуючих загроз потребують додаткового наукового пошуку.

Метою статті є дослідити сучасний стан розвитку міграційних процесів у країнах Європи; масштаби міграції українських громадян за кордон, спричинені війною; проблеми та причини міграції робочої сили, наслідки цього процесу для економік країн, а також обґрунтувати шляхи вирішення проблеми масштабної міграції українців до країн Європи.

У сучасному світі міграційні процеси стали однією з ключових складових глобальних динамік. Зокрема, розвиток міграційних процесів у Європі в умовах сучасних викликів та загроз є яскравим прикладом цієї тенденції. Зміни в політичних, економічних, соціокультурних і природних умовах зумовлюють новий характер міграцій і ставлять перед країнами Європи важливі завдання [4].

Одним із факторів, що впливає на розвиток міграційних процесів, є політичні конфлікти та геополі-

тичні зміни в різних регіонах світу. Політична нестабільність, порушення прав людини змушують мільйони людей шукати притулку та безпеки в країнах Європи. Політичні причини міграції в Європі можуть бути різноманітними та залежати від конкретного контексту та історичного періоду. Проте деякі загальні політичні фактори, які сприяють міграції, включно з [3]: воєнними конфліктами; політичними репресіями; політичними конфліктами та нестабільністю; репресіями стосовно національних меншин; глобальними політичними змінами та подіями; економічними кризами; політичними рішеннями, пов'язаними з економікою (зростання безробіття або скорочення соціальних програм тощо), – можуть також призводити до масової міграції, коли люди намагаються знайти кращі економічні умови в інших країнах.

Ці політичні чинники часто взаємодіють із соціальними, економічними та екологічними факторами, що призводить до складних міграційних ситуацій. У зв'язку з цим країни Європи розробляють стратегії для управління цими процесами, враховуючи різні аспекти та виклики, пов'язані з міграцією.

Соціокультурні причини міграції в Європі пов'язані з різними аспектами культури, суспільства й ідентичності та викликані такими факторами: культурне та релігійне переслідування; культурний обмін і навчання; пошук кращого способу життя; міжнародний шлюб і родинні зв'язки; культурна допитливість і культурна адаптація; втеча від соціальних обмежень; громадські конфлікти; національна ідентичність тощо [1].

Економічні причини міграції в Європі можуть бути дуже різноманітними та включати в себе різні аспекти економічного життя, серед яких: працевлаштування та можливості доходу; безробіття та економічна нестабільність; підприємництво та бізнес; сезонна робота; освіта та наукова діяльність, адже багато мігрантів переїжджають у Європу для отримання вищої освіти або для здобуття наукових ступенів, а деякі мігранти – щоб інвестувати в місцеві підприємства або створити власний бізнес. Має місце і пенсійна міграція, коли деякі пенсіонери виїжджають до європейських країн для поліпшення якості свого життя та отримання доступу до якісних медичних послуг [2].

Зростання кількості міжнародних мігрантів у різних регіонах з 1990 р. по 2022 р. відображено на *рис. 1*.

Зростання кількості мігрантів у Європі свідчить про вплив певних політичних і економічних факторів у регіонах, що межують з Європою. Наприклад, події на Близькому Сході, зокрема війна в Сирії, суттєво погіршили ситуацію з переселенцями до європейських країн. Ця ситуація порівнюється деякими аналітиками з періодом Другої світової війни [5].

Зараз вирішення міграційної кризи надзвичайно важливе, і для цього необхідна співпраця між дер-

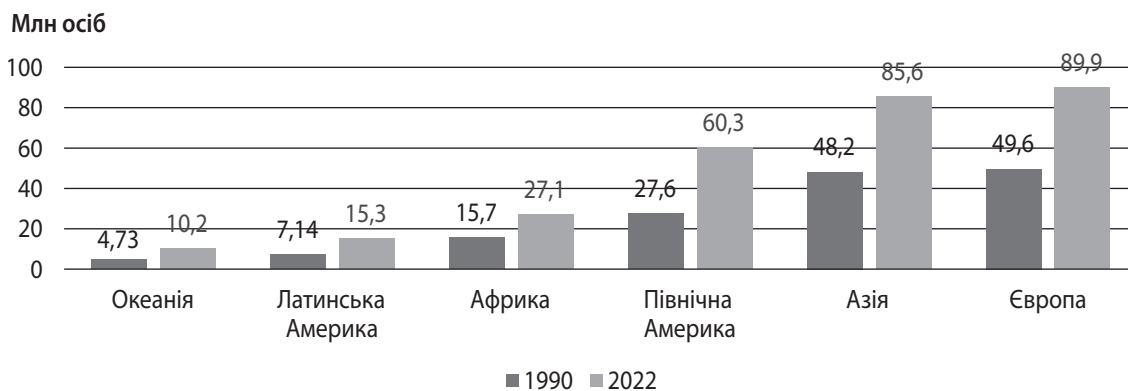

Рис. 1. Динаміка міжнародних мігрантів у різних регіонах світу станом на 1990 р. і 2022 р., млн осіб

Джерело: складено авторами за даними [5].

жавами – членами Європейського Союзу (ЄС) у сфері міграції. Це включає в себе співпрацю на міжурядовому рівні та створення різних міжурядових груп, таких як Група національних координаторів з питань вільного пересування людей, Спеціальна група з імміграції, Група Треві та інші [2].

У 2022 р. у Європі проживало майже 90 млн міжнародних мігрантів, що на 16% більше, ніж у 2015 р., коли в регіоні проживало близько 75 млн осіб. Більше половини з них – 44 млн осіб – народилися в Європі, але проживали в інших місцях регіону, тоді як ще у 2015 р. їхня кількість становила 38 млн осіб. У 2022 р. кількість неєвропейських мігрантів у Європі перевищила 42 млн осіб [5]. У 1990 р. європейці виїжджали за межі Європи приблизно в такій самій кількості, як і неєвропейці. Але, на відміну від зростання міграційних потоків до Європи, кількість європейців, які проживають за її межами, скоротилася за останні 30 років, і лише останніми роками повернулася до рівня 1990 р.

У 2022 р. близько 20 млн європейців знаходилися за межами Європи та базувалися в більшості випадків в Азії та Північній Америці. З 2010 р. по 2020 р. відбулося деяке поступове збільшення кількості європейських мігрантів в Азії та Океанії [5].

Бгато країн на сході Європи, наприклад Російська Федерація (РФ), Україна, Польща та Румунія, мають одні з найбільших груп емігрантів у регіоні (рис. 2). При майже 11 мільйонах емігрантів у 2020 р. РФ мала найбільше населення в Європі, яке проживало за кордоном. Після РФ та України (близько 6 млн осіб), Польща та Сполучене Королівство займали третє та четверте місце за кількістю емігрантів у Європі (4,8 млн і 4,7 млн відповідно). Боснія і Герцеговина мала найбільшу частку емігрантів її населення у 2020 р., багато з яких виїхали під час розпаду колишньої Югославії. У Португалії, Болгарії та Румунії, країн з довгою історією еміграції, також висока частка населення, яке проживало за кордоном [5].

З майже 16 млн мігрантів у 2022 р. Німеччина мала найбільше населення, яке народилося за кордо-

ном, серед усіх країн Європи. За період 2015–2022 рр. кількість іммігрантів у Німеччині зросла на понад 5 млн осіб. Найбільші групи приїхали з Польщі, Туреччини, РФ, Казахстану та Сирії. А також, у зв'язку з війною в Україні, у Німеччині з'явилося багато українських біженців.

Як відображено на рис. 2, із 20 найбільших міграційних країн регіону Швейцарія мала найбільшу частку мігрантів у своєму населенні (29%), далі йдуть Швеція (20%), Австрія (19%) і Німеччина (19%) [5].

Повномасштабна російська збройна агресія спонукала мільйони українських громадян виїхати за межі своєї країни в пошуках безпеки. Частина з них уже повернулася додому або має намір це зробити, тоді як інші ще розглядають можливість від'їзду, а деякі взагалі не планують повертатися на батьківщину. У 2022 р. демографічна ситуація в Україні стрімко змінилася як за кількісними, так і за якісними показниками. Ці зміни впливають на соціально-економічну сферу, обороноздатність країни, місце України у світі та матимуть наслідки, що відчуватимуться в середньо- та довгостроковій перспективі.

Масштабна міграція українських громадян за кордон, спричинена війною, вимагає глибокої аналітичної та наукової роботи, розробки на державному рівні відповідних стратегічних планів та завдань, які б дозволили в перспективі забезпечити повернення емігрантів в Україну, адже з моменту початку активної фази воєнної агресії Росії кількість населення нашої держави зменшилося на 6,7 млн осіб. Станом на травень 2023 р. постійне населення України становило 29 млн осіб (рис. 3). При цьому працюють лише 9,1–9,5 млн українців, а за винятком бюджетників залишається близько 6–7 млн осіб. Вони і є основою, яка тримає на собі інших – 22–23 млн осіб, зокрема пенсіонерів, дітей, учнів, безробітних, утриманців, працівників бюджетної сфери тощо [10].

Українські громадяни протягом 2022 р. шукали прихистку в основному в країнах Європи. За даними Організації Об'єднаних Націй (ООН), станом на

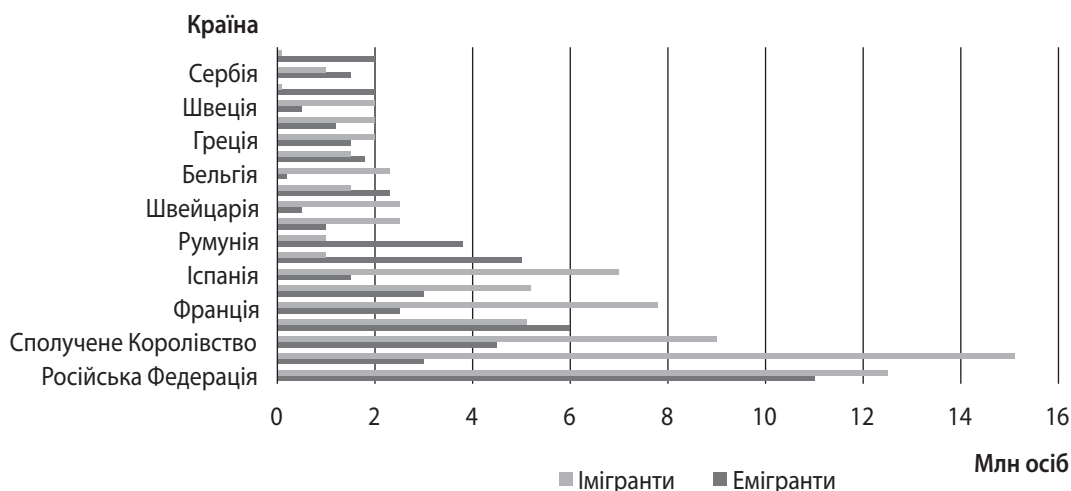

Рис. 2. Топ-20 європейських країн – лідерів міграційних потоків населення у 2022 р., млн осіб

Джерело: складено авторами за даними [5].

Рис. 3. Кількість і вид населення України станом на травень 2023 р., млн осіб

Джерело: складено авторами за даними [10].

Рис. 4. Кількість українських громадян, які виїхали з України протягом 2022 р. у країни Європи, тис. осіб

Джерело: складено авторами за даними [7].

29 листопада 2022 р. 7 891 977 українських громадян були змушені залишити Україну, майже 4,8 млн з них отримали тимчасовий захист. Найбільше мігрантів прийняли Польща (близько 1,5 млн осіб) та Німеччина (близько 1 млн осіб). У десятку європейських країн, котрі надали притулок українцям, що рятуються від війни, входять також Чехія (171,5 тис. осіб), Іспанія (150,4 тис. осіб), Туреччина (145 тис. осіб), Велика Британія (141,5 тис. осіб), Франція (118,9 тис. осіб), Словаччина (99,3 тис. осіб) та Молдова (95,4 тис. осіб) (рис. 4).

Частина українських громадян потрапили на територію Росії та Білорусі, зокрема й унаслідок примусових депортацій з боку російського агресора. За оцінками ООН, на кінець листопада український кордон із РФ перетнули понад 2 млн 852 тис. українців, а в Білорусі опинилося, відповідно, понад 17 тис. осіб. Проте, за неперевіреними даними російських силових структур, тільки на початку серпня фіксувалася цифра понад 3 млн осіб українців у РФ. За даними МВС РФ, на кінець червня тимчасовий притулок у Росії, починаючи з лютого 2022 р., отримали лише 55,2 тис. українців [7]. Загалом складно верифікувати, яка

частка біженців продовжує залишатися на території РФ, а яка прямує до третіх країн. Також немає точної інформації про подальші переміщення українців російською територією та їхнє працевлаштування.

За оцінками на основі загальнонаціонального опитування Міжнародної організації з міграції (МОМ), проведеного 9–16 березня 2022 р., з різних регіонів у межах України виїхала така кількість людей: 2 344 936 – схід, 1 936 839 – Київ та область, 1 302 022 – північ, 485 829 – південь, 220 243 – центр, 187 854 – захід [9]. Можливо, внутрішні переміщення в Україні відбувалися в окремі періоди залежно від наявності бойових дій у конкретному регіоні чи населеному пункті. Згідно з оцінками, які базуються на даних опитування МОМ, 48% осіб, які перемістилися в межах України, залишили своє місце проживання після початку війни, 45% залишили його, коли війна досягла їхнього регіону, і 5% виїхали. Найбільша кількість людей із зони бойових дій переїхали на захід України, а це понад 2,5 млн осіб [5]. Проте

дані, які надають військовій адміністрації на західній частині України, не збігаються з цими оцінками. Ця різниця може бути пояснена тим, що не всі прибулі особи обирають реєстрацію в місцевих органах влади, ймовірно, це відбувається лише у випадках, коли вони шукають допомогу з поселенням чи гуманітарну підтримку.

Зокрема, станом на березень 2022 р. обласні адміністрації повідомляли про таку кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) (рис. 5).

Рис. 5. Внутрішня міграція за кількістю громадян в областях України протягом 2022 р., тис. осіб

Джерело: складено авторами за даними [8].

Частина внутрішньо переміщених осіб продовжує переселятися як у межах України, так і за її межами. Практично половині (44%) українців довелося тимчасово розлучитися зі своєю сім'єю під час війни. Отже, переміщення внутрішньо переміщених осіб може бути пов'язане або зі спробами знову з'єднати сім'ї, або, навпаки, з намаганням забезпечити безпеку найбільш вразливих членів родини (наприклад, вагітних жінок чи матерів з малими дітьми), вивозячи їх за кордон.

Частина людей вимушені покидати дім уже вдруге. Серед областей та міст, які зараз перебувають у зоні активних бойових дій, багато таких, що ставали прихистком для ВПО з 2014 р. За даними Міністерства соціальної політики, у 2021 р. було взято на облік близько 1,46 млн ВПО з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим і Севастополя. Найбільша кількість ВПО налічувалась у Донецькій (512 тис. осіб) і Луганській (282 тис. осіб) областях, у Києві (163 тис.) та в Харківській області (136 тис.). За даними Cedos, міста, де частка ВПО була високою до повномасштабного вторгнення РФ в Україну, – це Северодонецьк (44% ВПО), Маріуполь (20%), Ізюм (13%), Буча (11%), Ірпінь (9%), Бердянськ (8%), Київ (5,5%) [6].

Також існують й інші причини міграції робочої сили в Україні:

- ✦ низький рівень заробітної плати та зростання цін;

- ✦ високий рівень безробіття в країні;
- ✦ незадоволеність населення соціально-економічними умовами життя та несприятлива демографічна ситуація;
- ✦ високий рівень корупції;
- ✦ проблеми з раціональним використанням трудових ресурсів (вузькість ринку праці, структурне безробіття, нерівність чоловіків та жінок при прийнятті на роботу) та несправедливий розподіл доходів;
- ✦ відсутність соціального пакета, незахищеність одиноких матерів та необізнаність населення про свої трудові права;
- ✦ втеча від місць ведення бойових дій;
- ✦ відсутність розвинутої системи кредитування осіб, які хотіли б започаткувати власний бізнес, тощо.

Усі ці фактори стимулювали трудову еміграцію в країні, що перетворилося на масове явище та джерело доходів для багатьох українських сімей. Враховуючи існуючу тенденцію, в нашій державі виникла реальна проблема забезпеченості вітчизняного ринку праці висококваліфікованими працівниками, що здатні не лише розвивати бізнес, а й сприяти економічному, соціальному, культурному, інноваційному зростанню вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ

Незворотність міграційних процесів у сучасній Європі, спричинених існуючими викликами та загрозами як у світі загалом, так і на Європейському континенті зокрема, потребує предметного опрацювання методів регулювання міграції та визначення довгострокових цілей і пріоритетів як на наднаціональному, так і на національному рівнях. Не менш важливим є міждержавне регулювання міграційних процесів з країнами-донорами, оскільки Європа, зокрема країни Європейського Союзу, залишатимуться одним із найпривабливіших напрямків для мігрантів. Об'єднаній Європі доцільно вже зараз формувати план дій, як зробити міграційну політику більш ефективною, результативною, гнучкою та підлаштованою під нові умови, а наднаціональні інституції такими, щоб відповідали функціональній інтеграції, з урахуванням переходів повноважень з національного рівня на наднаціональний і навпаки, особливо в період макроекономічних шоків, враховуючи при цьому інтереси країн, що приймають мігрантів.

Масштабна міграція працездатного населення під час війни з України до країн Європи матиме серйозні наслідки для української економіки, а також є певним тягарем для бюджетів країн, що приймають українських біженців.

Загалом, міграційні процеси, спричинені війною в Україні, характеризуються складною структурою та потребують подальшого наукового пошуку та моніторингу з метою розробки ефективних стратегій управління міграційними процесами на всіх рівнях. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
2. Дмитрук Б. П., Светлова Н. М. Світові міграційні процеси: мотивація, види й наслідки для країн виїзду та приймаючих країн. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2016. № 1. С. 18–27.
3. Алхаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 334–338. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.61>
4. Гасанов Р. М. Миграционный кризис в Европе: причины, последствия, перспективы разрешения. *Актуальные проблемы современных международных отношений*. 2016. № 7. С. 11–22.
5. World Migration Report 2022 / International Organization for Migration (IOM), Geneva. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022-EN_1.pdf
6. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
7. В яких країнах Європи найбільше українських біженців / Слово і діло. 08.11.2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-yevropy-najbilshe-ukrayinskykh-bizhencziv>
8. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022) / Cedos. 29.03.2022. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijnav-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznua-2022/>
9. Міжнародна організація з міграції (МОМ) в Україні. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini>
10. Марущак О. Скільки залишаться українців після війни: експерти про скорочення населення та катастрофічне співвідношення жінок і чоловіків / ТСН. ua. URL: <https://tsn.ua/exclusive/skilki-zalishitsya-ukrayinciv-pislya-viyni-eksperti-poyasnili-chomu-skorochuvatimetsya-kilkist-naselennya-2358379.html>

REFERENCES

Alkhash, V., and Pittel, A. "Suchasna mihratsiina kryza yak vyklyk dlia Yevropeiskoho Soiuzu" [The Current Migration Crisis as a Challenge for the European Union].

Pidprijemnytstvo, gospodarstvo i pravo, no. 12 (2019): 334-338.

DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.61>

Dmytruk, B. P., and Svetlova, N. M. "Svitovi mihratsiini protsesy: motyvatsiia, vydy i naslidky dlia krain vyizdu ta pryimaiuchykh krain" [Global Migration Processes: Motivation, Types and Consequences for Countries of Departure and Receiving Countries]. *Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu. Seriia «Ekonomika ta menedzhment»*, no. 1 (2016): 18-27.

Gasarov, R. M. "Migratsionnyy krizis v Yevrope: prichyny, posledstviya, perspektivy razresheniya" [European Migrant Crisis: Causes, Effects and Prospects for Resolution]. *Aktualnyye problemy sovremennykh mezhdunarodnykh otnosheniy*, no. 7 (2016): 11-22.

Malynovska, O. *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii* [Migration Policy: Global Context and Ukrainian Realities]. Kyiv: NISD, 2018.

Marushchak, O. "Skilky zalyshtsya ukrainsiv pislya viiny: eksperty pro skorochennia naseleunia ta katastrofichne spivvidnoshennia zhink i cholovikiv" [How Many Ukrainians Will Remain after the War: Experts on Population Reduction and the Catastrophic Ratio of Women and Men]. *TSN.ua*. <https://tsn.ua/exclusive/skilki-zalishitsya-ukrayinciv-pislya-viyni-eksperti-poyasnili-chomu-skorochuvatimetsya-kilkist-naselennya-2358379.html>

Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM) v Ukraini. <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini>

"V yakykh krainakh Yevropy naibilshe ukrainskykh bizhentsiv" [Which European Countries Have the Most Ukrainian Refugees?]. *Slovo i dilo*. November 08, 2022. <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-yevropy-najbilshe-ukrayinskykh-bizhencziv>

"Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 liutoho – 24 bereznia 2022)" [Forced Migration and War in Ukraine (February 24 – March 24, 2022)]. *Cedos*. March 29, 2022. <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijnav-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznua-2022/>

Vplyv mihratsii na sotsialno-ekonomichnu sytuatsiiu v Ukraini : analit. dop. [The Impact of Migration on the Socio-economic Situation in Ukraine: An Analytical Report]. Kyiv: NISD, 2023.

DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>

"World Migration Report 2022". International Organization for Migration (IOM), Geneva. https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022-EN_1.pdf